



Maskulinitet och jämställd skola

ARBETE FÖR ÖKAD TRYGGHET OCH
BÄTTRE STUDIERESULTAT



Sveriges
Kommuner
och Landsting

Maskulinitet och jämställd skola

ARBETE FÖR ÖKAD TRYGGHET OCH
BÄTTRE STUDIERESULTAT



Upplysningar om innehållet:
Magnus Jacobson, magnus.jacobson@skl.se

© Sveriges Kommuner och Landsting, 2018
ISBN: 978-91-7585-607-0
Text: Magnus Jacobson, SKL, efter underlag från Mia Heikkilä,
docent och lektor i pedagogik vid Mälardalens högskola.
Illustration: Stina Löfgren
Produktion: Advant Produktionsbyrå
Tryck: Ätta.45, 2018

Förord

Jämställdhetsarbetet har sin grund i kvinnors kamp för att få samma rättigheter och möjligheter som män. Men jämställdhetsarbetet måste också involvera pojkar och män, och utmana de föreställningar om manlighet som är ett hinder för jämställdheten.

Ett jämställdhetsarbete som förändrar begränsande och skadliga normer för maskulinitet kan ge stora vinster för både kvinnor och män och för samhället som helhet. Det kan leda till ökad trygghet, förbättrad hälsa, mer jämställda relationer och minskat våld, och samtidigt höja kvaliteten inom skola, vård och omsorg. Det kan bidra till att luckra upp den könssegregerade arbetsmarknaden och bredda rekryteringen till offentlig sektor.

Detta var grunden för den överenskommelse mellan SKL och regeringen som låg bakom satsningen på män och jämställdhet 2016–2017. Satsningen har utgått från en omfattande kartläggning av jämställdhetsarbetet i kommuner, landsting och regioner, och bedrivits i bred dialog med företrädare för verksamheter, forskning och det civila samhället. År 2016 resulterade detta bland annat i ett antal filmer och regionala konferenser.

Under 2017 har satsningen fokuserat på jämställd utbildning, hälsa och föräldraskap samt våldsförebyggande arbete. Inom vart och ett av dessa områden har SKL tagit fram filmer, rapporter och skrifter för att beskriva möjliga vägar till förändring.

Den här skriften beskriver möjliga strategier för att utveckla skolans arbete, med utgångspunkt i ojämställdhet och normer för maskulinitet. Du som är politiker, chef eller strateg med ansvar för verksamhetsutveckling är primär målgrupp.

Förhoppningen är att materialet ska stärka det pågående jämställdhetsarbetet och inspirera till nya insatser, ytterst med målet att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv.

Vesna Jovic

Vd

Sveriges Kommuner och Landsting

Innehåll

- 7 Inledning - Att utmana normer kan ge många vinster
- 8 Många jobbar med genus men behovet av stöd är stort
- 9 Maskulinitet och ojämställdhet
- 10 Olika betydelse för olika pojkar och män

- 13 **Kapitel 1. Sämre studieresultat för pojkar**
- 13 Flickor och pojkar hanterar krav på olika sätt
- 14 Många faktorer påverkar pojkars sämre resultat
- 15 Färre pojkar fullföljer gymnasieskolan
- 16 Sämre betyg och lägre utbildning får konsekvenser

- 19 **Kapitel 2. Förbättringsområden i skolan**
- 19 Jämställdhet en punkt på dagordningen
- 20 Studie- och yrkesvägledning som utmanar traditionella könsmonster
- 22 Genusmedveten undervisning och elevhälsa
- 25 Våldsförebyggande arbete i skolan

- 27 **Mer om pojkar, män och maskulinitetsnormer**

- 29 **Referenser**



Inledning – Att utmana normer kan ge många vinster

Skolan har ett brett jämställdhetsuppdrag. Det handlar om att ge flickor och pojkar samma möjligheter att lära för livet och att fritt utveckla sin potential. Jämställdhet är också ett av de grundläggande demokratiska värden som skolan ska förmedla till eleverna.

Den här skriften redogör kortfattat för hur normer för kön påverkar skolans arbete med framförallt pojkar inom olika områden. I det följande presenteras några centrala utvecklingsområden i skolans jämställdhetsarbete, med inriktning mot att utmana och förändra normer för maskulinitet: ett normkritiskt arbetssätt som kan bidra till bättre studieresultat, en genusmedveten studie- och yrkesvägledning som breddar elevernas valmöjligheter, en elevhälsa som svarar upp mot pojkars behov, och ett våldsförebyggande arbete som inkluderar alla elever.

Det har stor betydelse hur vuxna i skolan förhåller sig till normer kring kön, vilka förväntningar de signalerar till pojkar och flickor och hur frågor om kön, sexualitet och jämställdhet hanteras i undervisningen. Ett systematiskt och långsiktigt arbete för att förändra maskulinitetsnormer är därför ett viktigt led i skolans kvalitetsarbete.

När destruktiva och begränsande normer för maskulinitet inte längre står i vägen för pojkars skolarbete får de bättre resultat och fler klarar kunskapskraven. Det kan på sikt leda till minskad ohälsa, minskad arbetslöshet och minskad social utsatthet.

Pojkar och flickor får också större valmöjligheter i en skola som systematiskt arbetar med studie- och yrkesvägledning utan könsbarriärer. Det kan bidra till minskad könsuppdelning på arbetsmarknaden, ge fler pojkar och flickor möjlighet att förverkliga sin potential och kan hjälpa offentlig sektor att klara den framtida kompetensförsörjningen.

En skola som aktivt motverkar alla former av våld – fysiskt, psykiskt och sexuellt – blir en lugnare plats för alla, både pojkar, flickor och vuxna, med ökad trygghet, mer studiero och bättre studieresultat.

En viktig kugge i jämställdhetsarbetet är samarbetet mellan lärarna och elevhälsan. Det måste också gälla pojkars möjlighet att reflektera över och prata om svårigheter, om utsatthet och rädsla för att inte leva upp till de ofta snäva förväntningar som finns på pojkar. Om pojkar till exempel får lära sig att ta ansvar för sin psykiska hälsa kan det på sikt också bidra till att fler män söker hjälp när de mår dåligt.

Sex- och samlevnadsundervisning kan ge pojkar motbilder till snäva normer för maskulinitet och kan därmed bidra till att de lär sig ta ansvar för sin egen och sin partners sexuella hälsa. Att reflektera över förväntningar på manlig sexualitet kan också bidra till att förebygga sexuella övergrepp och trakasserier.

Skolans jämställdhetsuppdrag

Jämställdhet mellan kvinnor och män är ett av de grundläggande värden som skolan ska förmedla. I läroplanerna för förskolan (Lpfö 98) samt grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (Lgr 11) anges att verksamheten ska motverka traditionella könsmonster och könsroller. Flickor och pojkar ska ha samma möjligheter att pröva och utveckla förmågor och intressen utan begränsningar utifrån stereotypa könsroller. I läroplanen för gymnasieskolan (Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola 2011) anges att eleverna ska uppmuntras att utveckla sina intressen utan fördomar om vad som anses vara kvinnligt eller manligt. I Lgr 11 anges jämställdhet som ett av de ämnesövergripande kunskapsområden som ska integreras i olika ämnen.

Sedan 2016 är jämställd utbildning ett nytt delmål för jämställdhetspolitiken: kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma möjligheter och villkor när det gäller utbildning, studieval och personlig utveckling

Källa: Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid: Skr. 2016/17:10.

Många jobbar med genus men behovet av stöd är stort

Ett normkritiskt arbete handlar om att synliggöra de föreställningar och förväntningar som formar barn, elever och vuxna, diskutera vad de leder till och utmana normer som bidrar till ojämställdhet och diskriminering. En avgörande framgångsfaktor är att de vuxna reflekterar över vilka normer de själva förmedlar eller upprätthåller, och vilka skilda förväntningar de kan ha på elever utifrån faktorer som kön, etnicitet, hudfärg, funktionsförmåga och andra aspekter. Att utmana normer för maskulinitet är en oundgänglig del av detta arbete.

År 2016 gjorde SKL en kartläggning av kommunernas jämställdhetsarbete med inriktning mot män, pojkar och maskulinitetsfrågor.¹ En tredjedel av alla skolförvaltningar svarade att de genomfört någon form av genuspedagogiskt arbete i syfte att förändra normer för maskulinitet, i förskola, grundskola eller gymnasieskola, under de senaste sex åren. Nästan lika många uppgav att de genomfört våldsförebyggande aktiviteter som var inriktade på pojkar, män och maskulinitet.

I jämförelse med andra kommunala verksamheter framstår skolan som en av de platser där frågor om kön, genus och normer har uppmärksammats mest. Samtidigt visar kartläggningen att det finns en stor efterfrågan på kunskap och stöd i arbetet med pojkar, män och maskulinitetsnormer. Merparten av insatserna har uppmärksammat könsskillnader mellan flickor och pojkar, men inte nått fram till att utmana och förändra de normer som skillnaderna grundar sig i.

Maskulinitet och jämställdhet

Jämställdhet är i grunden en fråga om makt. Ojämställdhet består i att män som grupp är överordnad kvinnor som grupp. Den maktordningen upprätthålls bland annat genom de normer för kvinnor och män, maskulinitet och femininitet, som vi gemensamt skapar och återskapar. Normerna upprätthåller föreställningar om att män och kvinnor är olika. De bidrar också till att egenskaper som förknippas med män och maskulinitet värderas högre än sådant som förknippas med kvinnor och femininitet.

Detta betyder inte att varje enskild man alltid är överordnad varje enskild kvinna, eller att varje man är rikare eller mer inflytelserik än varje kvinna. Men maktordningen och de normer som upprätthåller den är något vi alla måste förhålla oss till, medvetet eller omedvetet. Hur det påverkar oss beror på om vi är kvinnor, män eller icke-binära (det vill säga varken identifierar som kvinna eller man), men också på andra faktorer som ålder, sexuell läggning, etnisk tillhörighet, religion, socioekonomi och könsuttryck.

Maktordningen mellan könen innebär att män dominerar i samhällets topp, i den politiska, kulturella och ekonomiska eliten. Men män dominerar också i samhällets botten, i missbruk och kriminalitet. Tre gånger fler män än kvinnor dör i alkoholrelaterade sjukdomar. Sju av tio som begår självmord är män, samtidigt som många fler kvinnor än män söker vård för depression. Kvinnor dominerar som patienter i primärvården, men män dominerar i den dyrare specialistvården.

Not. 1. SKL (2016).

Olika förväntningar på flickor och pojkar

Normer för utseende och uppförande upprättar skillnader mellan flickor och pojkar i både grundskolan och gymnasieskolan, och eleverna uppfattar att dessa normer understöds av de vuxna. Det framgår av Skolverkets stora intervjuundersökning 2009*. Redan i förskolan är barn på det klara med att flickor och pojkar förväntas leka olika lekar, bära olika kläder och visa olika beteenden. Skolverket summerar så här:

”Att döma av elevintervjuerna råder ett ganska tufft socialt klimat med en begränsad genusrepertoar för pojkar i grund- och gymnasieskolan. De förväntas uppträda på ett visst sätt och ha vissa intressen som klassificeras som maskulina. Det handlar framför allt om de sociala relationerna pojkar utvecklar sinsemellan, särskilt när det gäller konflikthantering.”

*Skolverket (2009).

Listan kan göras lång. Samma normer som gynnar män – att de ska vara orädda, starka och kanske lite hänsynslösa – kan också bidra till mäns ohälsa och utslagning.

Olika betydelse för olika pojkar och män

Normer för maskulinitet får olika betydelse för enskilda män – eller pojkar – beroende på skilda livsvillkor och andra faktorer än kön. Ett exempel på det är hur dessa normer slår igenom i attityder till skolarbete och skolan. En etablerad modell för att förklara pojkars lägre studieresultat är att normer för manlighet genererar en ”antipluggkultur”, som innebär att det anses vara tufft för killar att inte plugga.² I vissa grupper av pojkar ger det alltså status att inte lägga tid på skolarbete.

Modellen lyftes fram av *Delegationen för jämställdhet i skolan* år 2010 och har sedan dess både kritiserats och nyanserats. Forskaren Ann-Sofie Nyström visade till exempel i sin avhandling att bra studieresultat visst kan vara eftersträvanvärt för många pojkar, men det ska inte synas att de behövt anstränga sig för att nå dit.³ Men antipluggkulturen kan också få andra innebörder, till exempel bland pojkar som aktivt tar avstånd från skolan för att de uppfattar den som en plats där de inte är välkomna. Skilda socioekonomiska förutsättningar gör att normerna får olika innebörd för olika grupper av pojkar.

Maskulinitet är inte något naturgivet eller essentiellt ”manligt”. Det rör sig istället om att egenskaper, karaktärsdrag och uttryck, som alla personer oavsett kön kan ha, har kommit att förknippas med män och manlighet. Det är med andra ord inte heller bara män och pojkar som måste förhålla sig till

Not. 2. Wernersson (2010).

Not. 3. Nyström (2012).

normer för maskulinitet. Dessa normer hänger också ihop med föreställningen att män och kvinnor är varandras motsatser, att män ska vara ”maskulina”, och att kvinnor ska vara ”feminina” med allt vad det innebär. Men kvinnor har också vad som enligt normen anses vara maskulina egenskaper och attribut, och män har på samma sätt feminina egenskaper och attribut. Att bryta mot normerna för kön riskerar dock ofta att få negativa konsekvenser för individen i form av förlorad status, ifrågasättanden från omgivningen, diskriminering, trakasserier eller våld. Det är inte minst tydligt om man ser till livsvillkoren för transpersoner, en grupp som drabbas väldigt negativt av snäva föreställningar om kön, och som till följd av detta är särskilt utsatt vad gäller psykisk ohälsa.⁴

Denna skrift fokuserar på hur maskulinitetsnormer påverkar män och pojkar i skolan. Den pekar också ut strategier för att förändra dessa normer och därigenom stärka jämställdheten mellan kvinnor och män, pojkar och flickor. Skriften är övergripande och går inte närmare in på hur cispersoner och transpersoner kan påverkas på olika sätt av maskulinitetsnormer, men det finns all anledning att stärka kunskapen inom kommuner, landsting och regioner även kring detta, för att bidra till en jämlik hälsa och en bättre livssituation för både binära transpersoner och icke-binära.⁵

Ordlista

- Cisperson: En person vars kropp, juridiska kön, könsidentitet och könsuttryck stämmer överens med normen för det kön hen tilldelades vid födseln. Ett annat ord för den som inte är transperson.
- Transperson: Ett paraplybegrepp för personer vars könsidentitet och/eller könsuttryck inte stämmer överens med normen för det juridiska kön som de tilldelades vid födseln.
- Binär: Något som är tvådelat, till exempel uppdelningen av människor efter kön som antingen kvinna eller man.
- Icke-binär: Ett paraplybegrepp för olika könsidentiteter som inte följer tvåkönsnormen. En beskrivning av en person som identifierar sig mellan eller bortom den binära uppdelningen av kön som kvinna–man.

Källa: Folkhälsomyndigheten (2016).

Not. 4. Folkhälsomyndigheten (2015).

Not. 5. Transpersoner i Sverige. SOU 2017:92.



Sämre studieresultat för pojkar

Skolforskaren Mia Heikkilä har beskrivit hur de stora skillnaderna i skolresultat mellan pojkar och flickor alltmer börjar problematiseras som en ”pojkkris”. Pojkar har som grupp lägre genomsnittsbetyg än flickor, en större andel pojkar klarar inte kunskapskraven och når inte behörighet till gymnasieskolan. Dessutom är det många pojkar som lämnar gymnasieskolan utan examen.⁶

Vuxnas förväntningar har stor betydelse för hur normer kring maskulinitet utvecklas i skolan. Om lärarna, medvetet eller omedvetet, signalerar att de har lägre förväntningar på pojkar än på flickor, har det sannolikt negativ inverkan på pojkars studieresultat.

Forskningen framhåller vikten av att elever möter en socialt stödjande undervisning och ett klimat där höga förväntningar kombineras med motiverande budskap.⁷ Återkoppling, som låter eleverna förstå att misstag är naturligt och att själva ansträngningen är viktig, hjälper dem att utveckla sitt lärande.

Flickor och pojkar hanterar krav på olika sätt

Studier visar också att det finns skillnader mellan pojkar och flickor när det gäller omgivningens förväntningar. Både flickor och pojkar ställs inför egna och andras prestationskrav, men de möter kraven på olika sätt.⁸

En teori är att pojkar oftare väljer att avvisa kraven och låter bli att försöka, medan flickor väljer att arbeta hårt – med stress som konsekvens. Flickor drivs oftare av lärandemotiv, det vill säga lär sig för sin egen skull, av intresse

Not. 6. Heikkilä på www.genus.se.

Not. 7. SKL (2013b).

Not. 8. Wernersson (2010).

eller av plikt. Pojkar drivs oftare av prestationsmotiv, vilket innebär att de söker bekräftelse och vill visa omvärlden att de är smarta och kompetenta. Konkurrens och tävlan framstår som viktigt för fler pojkar och kan sporra till prestation, men eventuellt innebär detta samtidigt att misslyckande upplevs som mer socialt kostsamt och därför måste undvikas.

Många faktorer påverkar pojkars sämre resultat

För de elever som gick ut årskurs 9 våren 2017 skiljde det drygt 30 meritpoäng till pojkarnas nackdel.⁹ Studieresultaten skiljer sig åt inte bara utifrån kön, utan det finns starka samband också mellan studieresultat och socioekonomiska indikatorer som föräldrars utbildningsnivå eller utländsk bakgrund. Oavsett vilka andra parametrar som tas med i jämförelsen kvarstår könsskillnaden till pojkars nackdel. Skillnaden mellan flickor och pojkar är till exempel större bland barn till föräldrar med lång utbildning än med kort utbildning. Och pojkar vars båda föräldrar är födda i Sverige har lägre meritvärden jämfört med flickor som har utländsk bakgrund men är födda i Sverige (det vill säga vars båda föräldrar är födda utomlands) och jämfört med flickor som är födda utomlands men som kom till landet före skolstart.

Det är inte bara betygsmässigt som pojkarna släpar efter flickorna. Pisaundersökningen 2015 visade att pojkar har avsevärt sämre förmåga att samarbeta för att lösa problem än flickor.¹⁰ Undersökningen visade också att flickor är mer positiva till samarbete som inte i första hand ger fördelar för dem själva, medan pojkar är mer positiva till samarbete som leder till vinster för dem själva. Förmågan till samarbete hänger samman med nivån på ämneskunskaper: elever med goda kunskaper är också bättre på att samarbeta, vilket gäller både flickor och pojkar. En annan faktor är socioekonomisk bakgrund, och där sticker Sverige ut som ett av de länder där socioekonomi har störst betydelse för resultatet i gemensam problemlösning.

Not. 9. Meritvärdet beräknas genom att summera betygsvärdena för de 16 bästa betygen i elevens slutbetyg. Skolverket (2018).

Not. 10. Pisa (Programme for International Student Assessment) är en kunskapsutvärdering, som går ut på att utvärdera hur femtonåriga elever i olika länder är rustade inför framtiden när de ska gå ut skolan. Projektet drivs av OECD, och utvärderingen sker främst genom prov inom fyra områden: matematik, naturvetenskap, läsförståelse och problemlösning.



Färre pojkar fullföljer gymnasieskolan

Skillnaderna mellan flickors och pojkars studieresultat kan också avläsas i studieavbrotten från gymnasieskolan. Varje år avbryter mer än 30 000 unga gymnasieskolan i förtid. Det motsvarar ungefär 8 procent av alla som påbörjar en gymnasieutbildning i Sverige. För en del elever är studieavbrottet bara tillfälligt, för att de vill byta kurs eller börja på en annan skola. För andra innebär studieavbrottet ett mer definitivt beslut som leder till att de aldrig återupptar utbildningen.

Av de elever som började gymnasieskolan 2011 hade 74,3 procent av flickorna slutfört utbildningen inom fem år, men bara 66,7 procent av pojkarna. Andelen som fullföljer en gymnasieutbildning är högre bland elever med svensk bakgrund än elever med utländsk bakgrund, men könsskillnaden är tydlig i alla grupper: en högre andel flickor än pojkar fullföljer en gymnasieutbildning.¹¹

Sämre betyg och lägre utbildning får konsekvenser

Låga eller ofullständiga betyg begränsar pojkars valmöjligheter och försvårar deras etablering på arbetsmarknaden. Många kan inte bli antagna till den universitets- eller högskoleutbildning de vill gå. Det är ett problem för dem själva, men även för samhället, om pojkar inte har tillräckliga meriter för att bli antagna till vidareutbildning på högskolenivå.

SKL:s studie *Utbildning – nyckeln till arbete* (2015) visar att utbildning är viktig inte bara för att komma in på arbetsmarknaden utan också för att hålla sig kvar.¹² Personer som inte fullföljer sin gymnasieutbildning inom fyra år löper större risk att bli arbetslösa, att bli arbetslösa flera gånger och att hamna i längre perioder av arbetslöshet. Risken är särskilt hög för män, eftersom kvinnor i betydligt större utsträckning kompletterar sina studier med vuxenutbildning.

Det råder ett starkt samband mellan svaga studieresultat, sociala problem och dålig hälsa. En analys från Socialstyrelsen visar att låga eller ofullständiga betyg från årskurs nio ökar risken för framtida psykosociala problem som självmordsbeteende, kriminalitet och missbruk.¹³ Mönstret finns i alla socioekonomiska grupper.

Sambandet mellan hälsa och utbildningsnivå betonas också i ett delbetänkande från Kommissionen för jämlik hälsa.¹⁴ Personer med kort utbildning skattar sin hälsa sämre och har högre dödlighet än personer med längre utbildning. Bland män med endast förgymnasial utbildning är dödligheten 48 procent upp till 80 års ålder, att jämföras med 22 procent bland kvinnor med eftergymnasial utbildning.

Not. 11. Skolverket (2018b).

Not. 12. SKL (2015).

Not. 13. Socialstyrelsen (2010).

Not. 14. Det handlar om jämlik hälsa. SOU 2016:55.

Kommissionen lyfter fram skolan som central aktör för en jämlik hälsa i befolkningen, och betonar skolans uppdrag att bidra till alla barns lärande och utveckling, oavsett individuella förutsättningar och föräldrars bakgrund eller utbildningsnivå:

”Förvärvade kunskaper och kompetenser genom utbildning ger möjlighet till bättre jobb och högre lön, men också till att stärka psykologiska och sociala resurser samt reell möjlighet att påverka sin situation, vilket kan minska fysiska och psykosociala risker.”



Förbättringsområden i skolan

Inför läsåret 2014/15 var Järvenskolan Tallås i Katrineholm en högstadieskola med bråk och stök i korridorerna och bristande studiero på lektionerna. En antipluggkultur bland pojkarna bidrog till att de hade sämre betyg än flickorna, och verbala och fysiska kränkningar var en del av vardagen för många elever. Det fanns heller ingen egentlig diskussion om huruvida lärare och andra vuxna på skolan bemötte flickor och pojkar på olika sätt. Några korta exempel på det framgångsrika förändringsarbetet vid Järvenskolan Tallås får ge en ingång till detta kapitel om förbättringsområden i skolan.

På initiativ av ett par av lärarna drog skolledningen igång ett arbete för att förändra de genusnormer som präglade skolans arbete. Eftersom det uppfattades som en i grunden pedagogisk fråga började man med personalen. En lärare utsågs till förstelärare i genusmedveten styrning i klassrummet, med uppdrag att få igång diskussioner om normer och jämställdhet i arbetslagen, i ämnesgrupperna och på arbetsplatsträffar. Lärarna hade korta, intensiva diskussioner om aktuella frågor, videoklipp eller nyhetsartiklar, för att sätta igång reflektioner över hur de själva bemötte eleverna utifrån kön.

Skolan införde nolltolerans för så kallade skojbråk mellan eleverna. I klartext innebär det att vuxna ingriper så fort någon elev börjar knuffas eller brottas i korridoren eller på skolgården. En annan åtgärd var att höja ambitionen för att integrera sex- och samlevnadsundervisningen i fler skolämnen, så att elever fick fler tillfällen att reflektera över sexualitet och relationer ur olika perspektiv.

Jämställdhet en punkt på dagordningen

Vid sidan av de strukturella förändringarna införde Järvenskolan Tallås också återkommande aktiviteter för att jobba särskilt med genusnormer och jämställdhet. Varje termin inleds numera med en kick-off, där elever och

lärare får arbeta med frågor om normer och jämställdhet. Dessutom har skolan varje läsår en särskild temadag för normkritiskt arbete.

I en trygghetsenkät får eleverna märka ut var på skolan de känner sig trygga eller otrygga. Enkäterna har resulterat i flera konkreta åtgärder, som att byta lås på alla toaletter så dörrarna går att stänga ordentligt. Elevrådet går också runt i klasserna och presenterar ett normkritiskt metodmaterial för att få igång diskussioner om normer och värderingar.

Efter bara några års systematiskt arbete kan skolan se resultat. Det har blivit lugnare i korridorerna och mer studiero i klassrummen, och särskilt pojkarna har förbättrat sina studieresultat. Eleverna uppger att de känner sig tryggare och lärarna ser tydligare hur undervisningen hänger ihop med skolans jämställdhetsuppdrag.

Utvecklingen på Järvenskolan Tallås visar att ett medvetet arbete med normer kan leda till stora förbättringar. I det följande presenteras några centrala utvecklingsområden i skolans jämställdhetsarbete med inriktning mot att utmana och förändra normer för maskulinitet:

- › en genusmedveten studie- och yrkesvägledning som breddar elevernas valmöjligheter
- › en elevhälsa som svarar upp mot pojkars behov
- › ett våldsförebyggande arbete som inkluderar alla elever.

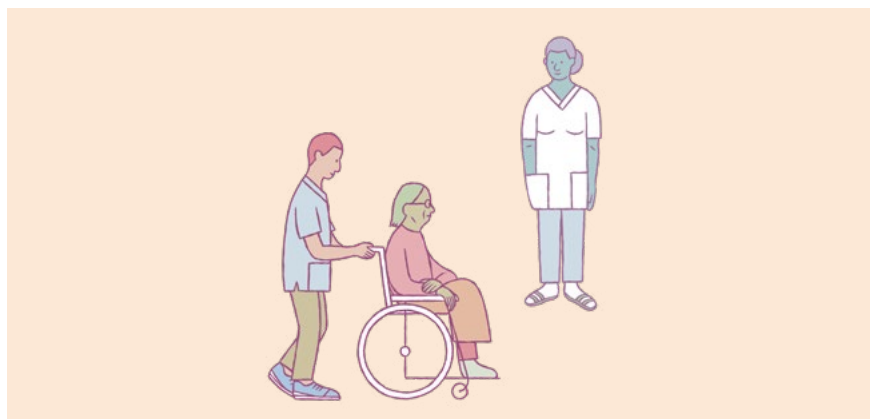
Studie- och yrkesvägledning som utmanar traditionella könsmonster

Sverige har en starkt könsuppdelad arbetsmarknad. Av landets 30 största yrken är det bara 4 som har en någorlunda jämn könsfördelning¹⁵. Gymnasieskolan präglas av samma tydliga könsuppdelning som den arbetsmarknad den förbereder eleverna inför. Normer och strukturer som präglar samhället i stort påverkar också skolan.

Både pojkars och flickors val är starkt könskodade. På studieförberedande program dominerar pojkarna bland de sökande till tekniskt program, medan nästan inga pojkar söker humanistiskt program. På de yrkesförberedande programmen dominerar pojkarna stort bland sökande till el och energi, bygg och anläggning samt fordon och transport, medan flickor dominerar bland de sökande till vård och omsorg, hotell och turism samt hantverk.

Men i Katrineholms kommun, där även Järvenskolan Tallås ligger, är 40 procent av de sökande till vård- och omsorgsprogrammet pojkar. Det är en dubbelt så hög andel som genomsnittet för hela riket. Bakom framgången ligger ett aktivt arbete för att visa vilka olika möjligheter utbildningen ger.

Not. 15. Yrken där inget av könen överstiger 60 procent. SCB (2016).



På öppet hus och andra aktiviteter samarbetar skolan med bland annat polis och räddningstjänst för att ge exempel på möjliga karriärvägar efter gymnasiet. Skolan arbetar aktivt med sina elever för att pojkarna ska få upp ögonen för kvinnodominerade jobb också inom vård och omsorg.

Detta är något som både samhället och pojkarna tjänar på. Fler män behöver arbeta inom vård och omsorg om kommuner och landsting ska klara sin framtida kompetensförsörjning. För pojkarna innebär det samtidigt att deras handlingsutrymme blir större.

Att socialiseras in i ett yrke innebär att inlemmas i en yrkesgemenskap och uppta normer och värderingar som formar denna gemenskap. Många yrkesidentiteter förknippas fortfarande med ett kön, vilket gör föreställningar om "kvinnligt" och "manligt" till en viktig del av yrkessocialisationen.

Men att tillhöra det underrepresenterade könet på en utbildning eller arbetsplats kan betyda olika saker för kvinnor och män. En studie från Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU) visar att män inom vård och omsorg tycker det är svårt att inkluderas i gemenskapen på arbetsplatsen. Men som män är de samtidigt efterlängtade och eftertraktade och får därför ofta fördelar jämfört med sina kvinnliga kollegor. Det kan handla om att de tillskrivs högre status, får högre lön och har lättare att göra karriär inom branschen. Kvinnor i mansdominerade branscher möter istället ofta ett glastak som bara tillåter dem att stiga till en viss nivå.¹⁶

En slutsats är att om yrkesprogrammen i högre utsträckning ska kunna attrahera nya grupper av elever och uppmuntra till mindre könsstereotypa utbildningsval, behöver skolorna bedriva ett aktivt och normkritiskt värdegrundarbete för att förebygga trakasserier och kränkande behandling.

Not. 16. Välja yrke. SOU 2015:97.

Studievägledarna kan visa vilka möjligheter som finns

Ingen elev ska hindras i sina studie- och yrkesval på grund av faktorer som kön eller någon av diskrimineringsgrunderna. Därför är det viktigt att skolan har kunskap om hur sådana faktorer kan påverka elevers val. En viktig komponent är fortbildning för att öka medvetenheten om stereotypa studie- och yrkesval och för att hitta metoder som kan öka elevernas handlingsutrymme.

Flera kommuner pekar på några centrala utmaningar när det gäller jämställdhetsaspekter i studie- och yrkesvägledningen: könsbundna studie- och yrkesval, könsskillnader i studieresultat och kopplingen mellan utbildning och arbete för flickor och pojkar samt hur flickor och pojkar uppfattar skolans arbete med studie- och yrkesvägledning.

Ett sätt att bredda elevernas syn på möjliga framtidsvägar är att låta dem träffa män i kvinnodominerade yrken och kvinnor inom mansdominerade, till exempel en manlig sjuksköterska och en kvinnlig brandman.

En annan ingång kan vara att samarbeta med verksamheten i kommunen som erbjuder ungdomar feriejobb. I SKL:s rapport *Feriejobb – en chans att bryta könsmonster* (2015) lyfter feriejobbsansvariga i kommunerna fram samarbete med studie- och yrkesvägledare för att bland annat locka fler killar till arbete i förskolan. En särskild utmaning för att motverka den sneda könsfördelningen i förskolläraryrket är att locka män med tillräckligt höga betyg. Här har studie- och yrkesvägledarna en nyckelroll för att visa bredden av möjligheter och inte låta kön bli vägledande för valet av yrke.

Flera kommuner pekar på att studie- och yrkesvägledarnas potential kan tas tillvara på ett bättre sätt i arbetet med att bryta könsmonster. Exempelvis har Jönköpings kommun i jämställdhetsplanen för 2015–2017 förtydligat studie- och yrkesvägledarnas roll för att bryta könsstereotypa mönster, och därigenom kopplat uppdraget till kommunens jämställdhetspolitiska målsättningar.¹⁷

Genusmedveten undervisning och elevhälsa

Det finns ett tydligt samband mellan hälsa och lärande. Elevhälsan ska i första hand arbeta hälsofrämjande och förebyggande, vilket innebär dels att bidra till att skolans lärmiljöer är hälsofrämjande, dels att undanröja hinder för enskilda elevers lärande och utveckling. Det är i relationer och bemötande mellan vuxna och elever som skolans värdegrund kommer till uttryck, till exempel jämställdhet eller allas lika värde och rättigheter. Det hälsofrämjande och förebyggande arbetet genomförs av de vuxna i skolan och där är lärare och elevhälsans yrkesgrupper centrala.

Not. 17. Ibid.

Elevhälsans samarbete med lärarna är betydelsefullt i skolans jämställdhetsarbete, ett arbete som kräver kunskap om de genusnormer som påverkar flickors och pojkars beteenden, relationsskapande och prestationer. Det är viktigt att se att mönster kring pojkars attityder och beteenden inte är en individfråga utan en strukturfråga.

Kön har betydelse för psykisk hälsa bland barn och unga

Forskaren Linda Hiltunen har undersökt ungas vardagsupplevelser av ohälsa i en studie som är baserad på närmare 500 uppsatser skrivna av gymnasieelever, en enkät och djupintervjuer med elever.¹⁸ Den sociala tillvaron i skolan beskrivs närmast som ett scenframträdande där eleverna spelar olika roller. Hög social status är eftersträvansvärd och uppnås genom en tilltalande personlighet med gott självförtroende, en smal och vältränad kropp, moderiktiga märkeskläder, stora sociala nätverk och ekonomiska resurser.

Studien visar tydliga skillnader mellan flickors och pojkars upplevda ohälsa. Flickorna är de som starkast ger uttryck för psykisk ohälsa. När det gäller social status ägnar sig pojkar åt mer synlig konkurrens medan konkurrensen mellan flickor är mer dold, vilket leder till oro och olustkänslor. Bland flickorna finns ideal om att erbjuda varandra förtrolighet och närhet som å ena sidan kan vara dränerande, å andra sidan kan ge möjlighet att diskutera ohälsa med andra flickor. Det finns inget motsvarande ideal i normerna för maskulinitet som uppmuntrar pojkar att vända sig till nära kompisar för att få emotionellt stöd. Pojkar pratar helt enkelt inte om ohälsa och behåller därför i större utsträckning sina känslor för sig själva.

Pojkar tar del av fler insatser gällande särskilt stöd, och fler pojkar har åtgärdsprogram. *Delegationen för jämställdhet i skolan*¹⁹ menar i sin analys att det finns anledning att titta på skillnader ur ett genusperspektiv. Det finns ingen anledning att tro att pojkar skulle vara andelsmässigt i större behov av särskilt stöd, utan forskning visar att det finns en relativt jämn fördelning mellan flickors och pojkars behov.²⁰ Pojkar med adhd visar till exempel mer utagerande symptom än flickor med adhd, som i större utsträckning riktar problemen inåt och skuldbelägger sig själva.²¹ Det här är inte mönster som är specifikt kopplade till adhd, utan de är generella genusmönster.

Not. 18. Hiltunen (2017).

Not. 19. Flickor, pojkar, individer – om betydelsen av jämställdhet för kunskap och utveckling. SOU 2010:99.

Not. 20. Heikkilä (2017).

Not. 21. Specialpedagogiska skolmyndigheten (2016).

Könsnormer påverkar även sexuell hälsa

Även inom området sexuell hälsa spelar förväntningar och normer för kön roll, såväl för pojkar och män som för flickor och kvinnor, vilket i hög utsträckning påverkar den psykiska hälsan.

Skolverket påpekar att sexualitet, relationer, kön, jämställdhet och normer är inskrivna i flera av kurs- och ämnesplanerna. Det innebär att ansvaret för kunskapsområdet vilar på flera lärare och ska tas upp inom ramen för många kurser och ämnen:

”Sex- och samlevnadsundervisningen kan beröra flera olika perspektiv som tillsammans ger eleverna en helhetsbild av vad människans sexualitet och relationer kan innefatta. Lärarna kan ta upp ett historiskt perspektiv på människans sexualitet och relationer och visa hur olika religioner förhåller sig till ämnet, vad vi kan lära oss av skönlitterära berättelser, hur normer kring kön och sexualitet manifesteras i reklambilder eller hur lagstiftningen kring frågorna ser ut i Sverige idag.”²²

Sex- och samlevnadsundervisningen fungerar bäst om den tar ett helhetsgrepp om ämnesområdet, leds av lärare med olika kompetenser och utgår från elevernas behov:

”Undervisningen ska äga rum i trygga rum, anpassas till elevernas ålder, intressen och erfarenhet, innehålla varierade arbetssätt och bearbeta de föreställningar och normer som påverkar våra attityder och vårt sexuella beteende. Personalen ska vara väl utbildad och skolledningen ska stödja arbetet.”²³

Många pojkar kommer i kontakt med porr redan i tolvårsåldern. Den bild av sexualitet som ges där präglas inte av ömsesidighet eller närhet, utan snarare av en sexuell praktik där män förväntas ”ta för sig”. I filmer, böcker, spel och nyhetsmedier sprids föreställningar om ”den potentia och sexuellt självsäkra mannen”. En intervjustudie med unga män visar att de typiskt sett uppfattar att det är ”grönt ljus” om inte kvinnan uttryckligen säger nej. Studien visar också att möjligheten till reflektion fick männen att ifrågasätta sina egna sexuella beteenden.²⁴ Att prata om normer för sexuell praktik och om sexuella beteenden kan sannolikt bidra till att förebygga sexuella övergrepp och kränkningar.²⁵

Not. 22. Skolverket (2017 b).

Not. 23. Ibid.

Not. 24. Berg (2016).

Not. 25. Skolinspektionen (2017).

Våldsförebyggande arbete i skolan

Alla pojkar använder inte våld, men det finns en våldskultur som särskilt pojkar måste förhålla sig till. Anmälningar till Skolinspektionen visar att de vanligaste formerna av kränkande behandling som riktas mot pojkar utgörs av fysiska kränkningar som knuffar, slag eller sparkar.²⁶ I Skolverkets intervjuundersökning från 2009 framträder en bild av det fysiska våldet som en del i pojkars maskulinitetsskapande.²⁷ Flickors konflikter kommer till uttryck genom att de baktalar varandra, sprider rykten och trakasserar andra elever verbalt, medan pojkar tar till hot om våld eller utövar fysiskt våld. Mönstret syns redan i förskolan, men blir mer framträdande i grundskolan och gymnasieskolan för vissa pojkar. Pojkar står för merparten av våldet, men är också offer för fysiskt våld i högre utsträckning än flickor.

Forskningen ger en ganska samstämmig bild av våldet som en del i den sociala processen att växa upp till man. Hot om våld och faktiska slagsmål kan ses som ett led i hur maskuliniteter formas genom ett maktspel där pojkar bevakar varandra och skyddar varandra. Maktspelet innehåller element av verbalt och fysiskt våld, sexuella trakasserier av flickor och kvinnor, homofobi och rasism.

Programmet MVP kan förebygga våld

Det våldsförebyggande programmet Mentors in Violence Prevention (MVP) står på tre ben: våld, genus och åskådaranansatsen. Programmet utgår från våld i vid bemärkelse, och ser att det finns ett samband mellan det lindriga och det grova våldet samt mellan verbala hot och fysisk misshandel. Det bygger också på att våldet är ett uttryck för pojkars maskulinitetsskapande, alltså att våldet är avhängigt föreställningar om hur killar ska vara. Åskådaranansatsen innebär att den som bevittnar någon form av våld har möjlighet att ingripa före, under eller efter händelsen. Alla kan göra något för att förebygga våld.

Mentors in Violence Prevention – ett våldsförebyggande program

Programmet används på lite olika sätt i olika skolor, men grunden är gemensam: att syna våldets olika former och diskutera genusnormer och rollen som åskådare. En övning handlar till exempel om att eleverna först ska komma på så många olika former av våld som möjligt, sortera det utifrån om våldet är psykiskt, fysiskt eller sexuellt, och därefter placera in det på en skala från lindrigt till grovt. Övningen tydliggör för eleverna hur ett lindrigare våld, till exempel kränkande kommentarer eller skojbråk, snabbt kan övergå i sparkar och slag.

Erfarenheterna från USA, där programmet utvecklats, visar att omgivningens negativa reaktioner mot våldshandlingarna har stor effekt. När kompisar säger ifrån mot det lindriga våldet minskar också det grova våldet.

Not. 26. Skolinspektionen (2017).

Not. 27. Skolverket (2009).

MVP används bland annat i projektet En kommun fri från våld (EKFFV), där ett antal kommuner utvecklar samverkan mellan relevanta aktörer för att förebygga våld, genom en ”hela kommunen-ansats”.²⁸ Utgångspunkten är att våldet är en gemensam fråga för hela samhället, och därför samarbetar skola, socialtjänst och fritidsgårdar, kommunala bostadsbolag och andra kommunala verksamheter med statliga aktörer som polisen och civilsamhället.

En kommun som arbetar enligt hela kommunen-ansatsen är Botkyrka. Här samordnar socialförvaltningen ett våldsförebyggande arbete, med skolan som nav. Arbetet görs i samverkan med utbildningsförvaltning, polis och räddningstjänst. I arbetet har även föräldraskapsstödet i kommunen vävts in.

Verksamhetschefer från förskola, låg-, mellan- och högstadieskolor och socialtjänsten tillsammans med kommunens två föräldrastödssamordnare utgör ledningsgrupp. Ett gemensamt styrdokument för föräldraskapsstödet säkerställer att verksamheterna prioriterar arbetet och avsätter tillräckligt med tid och resurser.

Det våldsförebyggande arbetet innebär bland annat att all personal på kommunens 50 förskolor tar del av utbildningar om våldspreventivt arbete, om våld i nära relationer och om barn som riskerar att fara illa. På tio av kommunens låg- och mellanstadieskolor får all personal utbildning en gång i månaden, så kallade ”coachingträffar”. De lär sig att identifiera våld och att se hur de själva kan vara en del av det förebyggande arbetet. Efter varje utbildning får de med sig ett lektionsupplägg som de genomför med sina elever.

Föräldrarna utgör en viktig resurs. Skolorna bjuder in föräldrar till interaktiva träffar en gång per termin, med mat och fika och diskussioner där de får ta del av det arbete som barnen gjort och kan diskutera vilken roll de själva har för att förebygga våld.

Inte minst viktigt är att föräldrarna är trygga med att barnen har det bra i skolan. Alla barn i skolan får därför välja en trygg bas-person, det vill säga en vuxen som barnet känner förtroende för och kan vända sig till om det exempelvis hamnat i en konflikt eller blivit utsatt för våld.

Kommunen använder också programmet MVP. Elever i årskurs 9 utbildas till MVP-ledare och får sedan genomföra MVP-lektioner för elever i årskurs 6. Ett genomgående budskap till personal och föräldrar är att ta med sig kunskapen de får om våldsförebyggande arbete till andra arenor i samhället, till arbetsplatser, föreningsliv och sociala aktiviteter. Skolan är en viktig aktör i det våldsförebyggande arbetet, men skolan kan inte göra allt.

Not. 28. Arvsfonden (2017).

Mer om pojkar, män och maskulinitetsnormer

Under 2016 och 2017 har SKL med stöd av regeringen gjort en särskild satsning på att stärka jämställdhetsarbetets inriktning mot män, pojkar och maskulinitetsfrågor.

I dialog med politiker, chefer och medarbetare i kommuner och landsting, med forskare och med företrädare för myndigheter och civilsamhälle, har satsningen samlat och spridit lärande exempel, arrangerat konferenser, seminarier och workshops, och producerat ett antal skrifter, rapporter och filmer.

På SKL:s websida www.skl.se/jamstalldhet finns allt material samlat.

Skrifter

- › Maskulinitet och jämställdhet – En introduktion till att förändra mansnormer
- › Förändringsarbete med våldsutövande män – Strategier för kvalitetsutveckling
- › Maskulinitet och psykisk hälsa – Strategier för förbättringsarbete i vård och omsorg
- › Maskulinitet och jämställd skola – Arbete för ökad trygghet och bättre studieresultat
- › Maskulinitet och jämställt föräldraskap – Arbete för pappors ökade delaktighet

Filmserien Röster om manlighet

- › Maskulinitet – så funkar det
- › Män i förskolan – Förskoleläraren Per Håkan Taavo i Luleå om ett yrke som passar alla oavsett kön
- › Genusmedveten studie- och yrkesvägledning i Katrineholm

- › Män och våld – våldsförebyggande arbete på Hahrska Gymnasiet i Västerås
- › Män och normer – en film om projektet Normstorm i Jönköping
- › Normkritiskt arbete på Järvenskolan Tallås i Katrineholm
- › Vårt vatten har gått – om pappor i förlossningsvården
- › Män och barn – en film om att bli pappa
- › Jämställt föräldraskap – om Region Skånes pappasamtal med nyblivna fäder
- › Män och hälsa – hur vården kan nå unga män med psykisk ohälsa
- › Att ha rätt till sina egna känslor – hur vården kan nå unga män med psykisk ohälsa (lång version)
- › Män och självmord – en film om suicidrisk, mansnormer och att söka hjälp
- › Att prata sexualitet och normer med unga män – en film om sex- och samlevnadsundervisning med killgrupper i Lund

Artiklar om lärande exempel på Jämställ.nu

- › Sex- och samlevnadssamtal med unga nyanlända i Värmland
- › Jämställt föräldraskap i Region Skåne
- › Kriscentrum i mellersta Skåne, behandling för män i kris
- › Normkritiskt arbete på Järvenskolan, Katrineholm
- › Malmö stad har flest manliga förskollärare i landet

Konferenser och seminarier, dokumentation på SKL.se

- › Män och jämställdhet – konferens i december 2016
- › Seminarium om pojkar i skolan
- › Seminarium om pappor som resurs i förlossningsvården
- › Seminarium om män och suicidprevention

Referenser

- Arvsfonden (2017). [webbsida] *En kommun fri från våld*. Stockholm: Arvsfonden. Hämtat 2017-12-15.
- Berg, L. (2016). ”Fast man har heller aldrig hört att det är för lite”. Unga män samtalar om penetration, prestation och lust. I *Ungdomar, sexualitet och relationer*. Lund: Studentlitteratur.
- Det handlar om jämlik hälsa. Utgångspunkter för Kommissionens vidare arbete*. Delbetänkande av Kommissionen för jämlik hälsa. (SOU 2016:55).
- Flickor, pojkar, individer – om betydelsen av jämställdhet för kunskap och utveckling. Slutbetänkande av Delegationen för jämställdhet i skolan*. (SOU 2010:99).
- Heikkilä, M. (2017). [webbsida] *Könsskillnader i skolprestationer*, www.genus.se Hämtat 2017-12-01.
- Hiltunen, L. (2017). *Lagom perfekt: erfarenheter av ohälsa bland unga flickor och pojkar*. Diss., Linnéuniversitetet, Växjö. Lund: Arkiv förlag.
- Hirdman, Y. (2001). *Genus: om det stabila föränderliga former*. Stockholm: Liber.
- Män och jämställdhet*. (SOU 2014:6).
- Nyström, A.-S. (2012). *Att synas och lära utan att synas lära: En studie om underprestation och privilegierade unga mäns identitetsförhandlingar i gymnasieskolan*. *Acta Universitatis Upsaliensis, Studia Sociologica Upsaliensia Nr 59*, Diss., Uppsala universitet.
- SCB (2016). *På tal om kvinnor och män. Lathund om jämställdhet*. Örebro: SCB-Tryck.
- SKL (2013a). *Framtidsval och arbetsliv. Exempel från kommuners studie- och yrkesvägledning*. Stockholm: SKL.
- SKL (2013b). *Öppna jämförelser Grundskola 2013. Hur motiverar skolan eleverna?* Stockholm: SKL.
- SKL (2015a). *Nuläge och utmaningar i elevhälsan*. Stockholm: SKL.
- SKL (2015b). *Utbildning – nyckeln till arbete*. Stockholm: SKL.
- SKL (2016). *Kartläggning av jämställdhetsarbete med inriktning mot pojkar, män och maskulinitetsfrågor*. (Opublicerad rapport, ärende nr 15/3098-5).
- Skolinspektionen (2017). *Statistik över anmälningsärenden första halvåret 2017, Diarienummer: 2017:7122*. Stockholm: Skolinspektionen.

- Skolverket (2009). *Diskriminerad, trakasserad, kränkt?* Barns, elevers och studerandes uppfattning om diskriminering och trakasserier. Stockholm: Skolverket.
- Skolverket (2016a). *Läroplan för förskolan (Lpfö 98). Reviderad 2016*, Stockholm: Skolverket.
- Skolverket (2016b). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011 (Lgr 11). Reviderad 2016*. Stockholm: Skolverket.
- Skolverket (2017a). *Flickor bättre på gemensam problemlösning än pojkar. Pressmeddelande från Skolverket 2017-11-21*. Stockholm: Skolverket.
- Skolverket (2017b). [webbsida] *Sex och samlevnad*. Stockholm: Skolverket. Hämtat 2017-12-01.
- Skolverket (2018a). [webbsida] *Betyg i grundskolan årskurs 9 läsår 2016/17. Tabell 1B: Resultat av slutbetyg för elever som avslutat årskurs 9 läsåren 2012/13–2016/17*. Stockholm: Skolverket. Hämtat 2017-12-01.
- Skolverket (2018b). *Betyg och studieresultat i gymnasieskolan läsår 2016/17. Tabell 3C: Genomströmning inom 3 år för nybörjare i år 1 den 15 oktober 2012*. Stockholm: Skolverket. Hämtat 2017-12-01.
- Skr. 2016/17:10 *Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid*.
- Socialstyrelsen (2010). *Social rapport 2010*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Specialpedagogiska skolmyndigheten (2016). *Delaktighet i skolan för flickor och pojkar med adhd – intervjuer med elever och rådgivare i specialpedagogik*. Härnösand: Specialpedagogiska skolmyndigheten.
- Wernersson, I. (2015). *Könsskillnader i skolprestationer – idéer om orsaker*. (SOU 2015:51).
- Välja yrke. Slutbetänkande av Yrkesprogramsutredningen*. (SOU 2015:97).

Maskulinitet och jämställd skola

ARBETE FÖR ÖKAD TRYGGHET OCH BÄTTRE STUDIERESULTAT

Både vuxnas och elevers föreställningar om hur pojkar ska vara påverkar skolans arbete på flera områden. Pojkars svagare skolprestationer, våld och otrygghet i skolmiljön har samband med normer för manlighet.

Den här skriften beskriver strategier för att utveckla skolans arbete, med utgångspunkt i ojämställdhet och normer för maskulinitet. Den riktar sig i första hand till dig som är politiker, chef eller strateg med ansvar för verksamhetsutveckling inom skolans område.

ISBN 978-91-7585-607-0

Beställ eller ladda ner på webbutik.skl.se

Post: 118 82 Stockholm | Besök: Hornsgatan 20

Telefon: 08-452 70 00 | www.skl.se



Sveriges
Kommuner
och Landsting